

Havs- och vattenforum 2013

Dokumentation

Havs- och vattenforum 2013

Dokumentation

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:6

Frida Hagström och Pia Ahnlund

Havs- och vattenmyndigheten
Datum: 2013-05-30

Ansvarig utgivare: Björn Risinger
ISBN 978-91-87025-30-3
Tryck i 100 ex Arkitektkopia

Havs- och vattenmyndigheten
Box 11 930, 404 39 Göteborg
www.havochvatten.se

"No grand idea was ever born in a conference,
but a lot of foolish ideas have died there."

~ F. Scott Fitzgerald

Fortsatt arbete

Det pågår en mängd initiativ för levande hav, sjöar och vattendrag i Sverige. Vi på HaV tyckte att det var dags att samla initiativen, intressenterna och idéerna för ett tvådagars Havs- och vattenforum. När vi alla träffas kan vi skapa en överblick över de enskilda sakfrågorna som tillsammans skapar sammanhanget. Och vi valde att ta tillfället i akt att lyssna på er forumdeltagare som tillsammans sitter på 4000 års erfarenhet inom området. Vilka är de viktigaste åtgärderna just nu? På lång sikt? Vilka är de viktigaste vapendragarna? Och vad skulle ni vilja att HaV bidrog med?

Sammanställningen från den samlade rundabordsdiskussionen "Mål, makt och möjligheter" kommer att utgöra ett stöd för den Strategiska plan som myndigheten nu tar fram för 2014-2016 och för den mer konkreta verksamhetsplaneringen för 2014. Den input vi fick från er deltagare på forumet kommer att hjälpa oss i vårt fortsatta arbete att prioritera åtgärder för en bättre miljö i våra vattenekosystem. Vi tackar för den insatsen!

Den visar också att vi har ett brett stöd i arbetet med att förbättra enskilda avlopp, minska näringsläckaget från jordbruket och anpassa vattenkraften till nytta och glädje för den biologiska mångfalden i våra vattendrag, för att nämna några områden som lyftes upp. Att många deltagare också ville se mer resurser till det lokala vattenarbetet och tuffare miljöregler till skydd för vattenmiljöerna var också tydligt.

För att nå framgång i vattenarbetet behövs ett stort mått av samverkan. Vi kommer särskilt att ta till oss de samverkansförslag som kom fram i diskussionen och har gärna en fortsatt dialog mer er alla om hur vi bäst går vidare. Dialogformen kommer vi att fortsätta att använda i stort och smått under året.

Och vi planerar redan för fullt för nästa års Havs- och vattenforum på Eriksberg den 20 och 21 maj 2014.

*Björn Risinger, generaldirektör
Havs- och vattenmyndigheten*

Mål, makt och möjligheter i vattenriket Sverige

Som en del i HaVs önskan om att ta till vara konferensdeltagarnas samlade kompetens anordnades en rundabordsdiskussion kring HaVs tre fokusområden: minskad övergödning i Östersjön, biologisk mångfald i rinnande vatten samt hållbart fiske. Tre frågeställningar kring respektive område diskuterades:

- A) De tre viktigaste insatserna, på kort- och lång sikt för vattenriket Sverige.
- B) De viktigaste, nya och befintliga, samarbeten som behövs för att insatserna ska lyckas.
- C) Det viktigaste Havs- och vattenmyndigheten kan bidra med för vattenriket Sverige.

Sammanställning

Det rasade in idéer, tankar, förslag och önskemål och följande sammanställning är utförd och uppdelat på ett sätt så att det ska vara någorlunda överskådligt och framförallt vara relevant och användbart i HaVs fortsatta arbete.

En brasklapp dock för det faktum att det inte är en vetenskapligt godkänd utvärdering; eftersom man inte personligen utan bordsvis fick välja fokusområde vilket kan ha påverkat svaren och även bidrog till att fokusområdet "Minskad övergödning i Östersjön" fick övervägande många svar, att det finns dubletter då en del grupper svarade på både det A4-formulär som låg utplacerat på bordet och på bordsdukarna, i vissa fall har det även funnits visa tolkningssvårigheter.

Alfred Nobel lär ha sagt "Om en av tusen idéer visar sig vara bra, så är jag nöjd" (min översättning) så för att inte missa just **Den** idén så finns alla förslag, sammanställt och tillgängligt på hemsidan;
www.havochvatten.se/havsochvattenforum

Vilka är de viktigaste åtgärderna?

Många av de mest efterfrågade åtgärderna var fokusområdesöverskridande och återkom på alla bord.

Helhetsperspektiv. Det saknas ett helhetsperspektiv av vattenarbetet i Sverige. En konkret problembeskrivning, baserad på kunskap och det efterfrågades nya planeringsverktyg för att kunna prioritera bland åtgärderna.

”*Man behöver ha problemet klart för sig. Råden från forskarna måste få inflytande för ett kunskapsbaserat underlag.*”

”*En tydligare målbild behövs för att kunna prioritera bland åtgärderna.*”

Effektivisering av befintliga styrmedel. Inom miljöpolitiken finns det fyra olika styrmedel, ekonomiska (morot/piska), juridiska (piska), informativa (predikan) samt det, i alla fall inom havsfrågor, nyare verktyget, samhällsplanering. Styrmedel vilka alla redan använts i Sverige – dock inte tillräckligt ansåg man. Låt ett ekosystemtjänsteperspektiv få genomsyra arbetet. Går det att införa handel med utsläppsrättigheter även för fosfor och kväve? Se havet som en resurs. Tydligare reglering och högre straffvärde för fiskebrott. Utbilda straffväsendet, informera allmänheten, utnyttja möjligheterna med konsumentmakt genom miljömärkning och sprid goda exempel. Och tillvarata de möjligheter den kommande havsplaneringen ger.

Satsa lokalt. Satsa på lokala initiativ och se till att åtgärder förankras regionalt. Utnyttja det lokala engagemanget hos mark- och vattenägare, allmänhet och förvaltning.

”*Lokala och regionala initiativ behöver stärkas för att på evidensbaserad grund lösa problem.*”

Samverkan. Samverkan på lokal och regionalnivå, mellan myndigheter, och på internationell nivå.

Finansiering. Inom alla områden efterfrågades också en mer långsiktig finansiering.

”*En långsiktigare finansiering krävs. Det är ingen idé att ha ett stöd bara i tre år. Då har man precis lyckats förmedla att stödet finns när det är dags att ta bort det.*”

Förutom de ovan nämnda åtgärderna som nästintill kan ses oberoende av fokusområde, kom det också in många konkreta åtgärdsförslag. Nedan finner ni en sammanställning av de flest nämnda åtgärderna inom varje fokusområde.

Minskad övergödning i Östersjön	Hållbart fiske	Biologisk mångfald i rinnande vatten
Jordbruket, Fosfor & Kväve utsläpp (gödsel)	Förbättra selektiva redskap	Vattenkraften
Restaurera vattenlandskapet, Kantzoner (våtmarker)	Fler skyddade lekområden	Vattendomar/Prejudikat
Enskilda avlopp	Ekosystemanpassad fiskförvaltning	Nationellt forum
Mer verkstad, faktiska åtgärder på rätt plats	Konsumtionsmönster /Miljömärkning	Strukturerat samarbete

Vilka är våra viktigaste samarbetspartners?

Förutom att lista just viktiga samarbetspartners var det många som här efterfrågade en utvecklad samförvaltning; ett klargörande på vem som vad gör vad. Annars nämndes lokal/regional samverkan som några av de viktigaste aktörerna. Internationella samarbeten och då särskilt HELCOM återkom ofta som den viktigaste aktören i arbetet med en minskad övergödning i Östersjön. När det gällde vattenkraften och den biologiska mångfalden såg man gärna att Sverige skulle se efter exempel utanför landet.

”*Vi behöver hämta in kunskap och utnyttja kompetens och lösningar även utanför landets gränser, till exempel från vattenkraftsindustrin i USA.*”

Allmänheten borde involveras, dels genom information och dels genom lokala projekt, lyftes också som viktig åtgärd. Och för ett hållbart fiske ville man se att fiskarna och då även sportfiskarna involverades. Utmärkande för biologisk mångfald var att man ville se en större samverkan med vattenkraften.

Vad ska HaV göra?

Vad HaV ska göra kan sammanfattas i de fyra första punkterna i svaren på fråga A. Men framför allt ska HaV ta på sig en tydligare roll; prioritera och driva frågorna efter en gedigen kunskapsbas. HaV ska vara ledande och pådrivande; dels i internationella förhandlingar, dels på den nationella nivån, våga sätta ned foten och driva en hårdare lagstiftning.

Vilka åtgärder som skall prioriteras, var en boll som skickades tillbaka till HaV. Att prioritera åtgärder, baserat på en gedigen kunskapsbas och utifrån ett helhetsperspektiv, var något som deltagarna i workshopen ville att HaV skulle göra. En lättillgänglig kunskapsbank och en mer aktiv kommunikation, där goda exempel och förslag på åtgärder ska få en tydligare roll. En efterfrågan på just denna typ av forum verkar även finnas, då det går i led med HaVs roll som en samlande myndighet.

”*HaV ska vara tydliga och gå före och ta på sig en klar och koordinerande roll eftersom frågorna också rör Jordbruksverket.*”

Som av en händelse kan man placera in alla dessa förslag i HaV's egna vision om sin egen roll som samlande, stödjande och pådrivande.

Nördarnas konferens

Lite nervösa var vi allt på morgonen, när vi sprang runt som yra höns och tejpade skyltar till de 22 parallella Djupdykningarna som skulle hållas i de udda konferenslokaler vi hade till vårt förfogande; köket, baren, balkongen. Det här är kanske inte riktigt som folk är vana. Hur skulle deltagarna klara logistiken?

Men sedan satt vi alla vid våra runda bord, morgonsorlet lade sig och så var det första Havs- och vattenforumet igång. Nördarnas konferens, som konferencier Karin Hermansson (till vardags enhetschef på HaV) kallade den eftersom så gott som alla deltagare glatt reste sig och bekände att man var en nörd.

När Björn Risinger öppnade forumet citerade han Søren Kierkegaard;

” Om jag vill lyckas med att föra en människa mot ett bestämt mål måste jag först finna henne där hon är och börja just där.”

Tanken med konferensen var just det, att samla alla frågorna under ett tak, att ha ett forum för alla oss som på olika sätt och på olika ställen jobbar för att vi ska ha levande hav, sjöar och vattendrag till glädje och nytta. Att hitta oss och börja där.

Vi ville skapa en bra mötesplats, där sakfrågorna skulle synas mer än flotta namnlappar. Vi ville passa på att suga ut det göttaste ur alla deltagare, när vi nu lyckats samla så många, så kompetenta människor. Och vi ville att det skulle vara roligt – ingen ”death-by-powerpoint” – eftersom man jobbar bäst då.

Nu efteråt tänker vi att det nog gick ganska bra. När vi samlat in allt material och all fantastisk feedback – 49 mail och 22 lappar – som vi tar med till nästa års forum. Men det hade inte gått utan er, alla deltagare. Det var ert engagemang, er inställning och er förmåga att hitta till köket på sjunde våningen som gjorde den stora skillnaden! Så tack, hoppas att vi ses på Havs- och vattenforum 2014.

Frida Hagström och Pia Ahnlund

Vilka var där?

Drygt 360 deltagare kom till det första Havs- och vattenforum. Det är vi väldigt glada för, det är nästan lika många som den mer etablerade konferensen ”Tillståndet i miljön”, som i år slog sitt eget rekord med 370 deltagare.

En knapp tredjedel av platserna var vikta för medarbetare på Havs- och vattenmyndigheten, eftersom ett viktigt syfte med forumet var att vi som jobbar på HaV skulle få möta deltagarna – och vice versa. Att e-mailen skulle få ett ansikte.

Både landsbygdsdepartementet och miljödepartementet fanns representerade, liksom länsstyrelser, vattenråd, kommuner, forskningsråd, ideella organisationer, branschorganisationer, forskare, miljökonsulter och studenter.

”
För min del som jobbar med så många olika frågor inom havsförvaltning (fiske, övergödning, vattenkraft etc) så var det också fantastiskt att se så många av mina nätverk samlade i ett och samma rum. Till nästa år kanske ni också ska föröka få med båtsverige, skräpsverige, miljögiftssverige, vattenbrukssverige också.... Positivt också att det var så många på HaV, M- och L-dep med. Jag kommer gärna igen.”

Bland talarna

Statssekreterare Anders Flanking diskuterade bland annat vatten som en maktfråga av strategisk karaktär. Även om vi i Sverige är privilegierade med god tillgång på bra vatten, så råder vattenbrist runt omkring oss. Tillgången på vatten kan därför bli en säkerhetspolitisk fråga i framtid. Han berättade att regeringen har tillsatt en vattenverksamhetsutredning där frågor kring biologisk mångfald i rinnande vatten kommer att ingå. Att det hållbara fisket är starkt sammanlänkat med ekosystemtjänster och att Sverige också måste ta sitt ansvar när det gäller övergödningen i Östersjön.

Sveriges havs- och vattenambassadör, Lisa Emelia Svensson, vars roll är att samordna världens synpunkter i Sverige och Sveriges synpunkter ut i världen, lyfte vattenfrågan till ett internationellt perspektiv. Vatten är redan en bristvara på många håll i världen och värre blir det. I vatten finns inbyggda konflikter, och det finns flera frågor som skulle behöva en stunds eftertanke. Det finns till exempel länder som har börjat köpa upp jordbruksmark i Afrika för att kunna försörja sin egen växande befolkning. Frågan är om vattnet som går åt på dessa åkrar kanske inte hellre borde användas som dricksvatten åt den afrikanska befolkningen.

Framtidsanalytikern Troed Troedsson lyckades vända på mycket av det som vi i idag ser som en självklarhet; han fick oss att ifrågasätta vår egen funktion som organisation, poängterade dagens imaginära gränsdragning mellan privatliv och jobb, och lyfte fram vikten av problemdefiniering.

Ett av de mest bejublade inslagen i plenum var de så kallade Blixtpresentationerna, inspirerade av den japanska presentationsformen Pecha Kucha, där talarna fick stränga förhållningsorder om att de endast fick använda sig av 20 power-point slides, som skulle rulla automatiskt med 20 sekunders intervall och bygga ett manus därefter. **Lennart Henrikson, Natur och Människa AB**, visade hur man genom sagornas kan använda biologisk mångfald som ett kommunikationsinstrument i utbildningsyfte.

På infotorget

Infotorget var ett uppskattat inslag där ett 30-tal olika utställare fick presentera en rapport eller ett projekt, under hela 6 stycken intensiva 10 minuters pass. Med en vegetarisk lunchpaus i mitten för att undvika uttorkning bland våra föreläsare.

Mattias Rust, Världsnaturfonden WWF

presenterade rapporten Counter Currents – Scenarios for the Baltic Sea towards 2030. De senaste 100 åren har Östersjöns miljö försämrats avsevärt. Hur kommer läget vara för Östersjön år 2030? I WWFs rapport tecknas olika scenarier för att beskriva möjliga tillstånd 2030 beroende på hur vi agerar. Om vi skall få till förändring så måste vi förstå drivkrafterna till trenderna och påverka dem. Vad är det som driver trender/utveckling? Graden av integrerad förvaltning och ekologiskt fotavtryck (måttstock för människans påverkan på miljön) bedöms som de två viktigaste drivkrafterna för att påverka användningen och belastningen av Östersjön.

En hett debatterad fråga, handlar om odling av lax. Bland stånden på Infotorget kunde man finna **Lars Hedman, Vattenfall**, som presenterade arbetet med odlingsverksamheten i Bergeforsens laxodling i Indalsälven, som har till uppgift att kompensera för de förluster som vattenkraften orsakat laxbeståndet. Mycket kritik riktas idag mot odlingsverksamhet och ett EU-förslag finns om att fasa ut kompensationsodlingarna av lax i Östersjöälvarna. Kritiken handlar bland annat om att odlingarna utgör ett hot mot den vilda stammen, risken att laxen vandrar

upp i fel älv, dålig genetik och inavel. Förslaget från EU att ta bort kompensationsodlingarna kommer enligt Lars Hedman att i Indalsälven ta död på en unik laxstam eftersom det inte finns lek- och uppväxtområden uppströms kraftverket i Bergeforsen även om vandringsväg skulle etableras.

Linda Kumblad & Emil Rydin, BalticSea2020, presenterade projektet **Levande kust**, ett demonstrationsprojekt i full skala med målsättning att visa att det är möjligt att restaurera övergödda fjärder så att de återfår en god ekologisk status.

Projektet bedrivs i Björnöfjärden i Stockholms skärgård där åtgärder både på land i vatten genomförs. Många av åhörarna kring infotorget ville efter presentationen diskutera olika aspekter av användandet av aluminiumklorid för att fastlägga läckande fosfor från sedimentet i fjärden. Frågor som lyftes var till exempel kostnad, bindningseffektivitet, potentiella negativa sidoeffekter och alternativa metoder.

Djupdykningar

Passen där det gavs tillfälle att grota ned sig i sakfrågor och där olika aktörer gavs tillfälle att anordna mini-workshops för att ställa frågor och lyssna av och möta just sin intressentgrupp.

Kan miljö kvalitetsnormerna ge oss bättre vattenkvalitet? Medverkande: Lena Gipperth och Christina Olsen-Lundh, SPEQS

Miljöbalkens reglering av miljö kvalitetsnormer (MKN), och åtgärdsprogram är ett sätt att genomföra vattendirektivets och havsmiljödirektivets krav på god status i vattenmiljön och i våra hav. Men många har ifrågasatt MKN-systemets ändamålsenlighet och dess konsekvenser för olika intressegrupper och enskilda aktörer.

Hur ska dessa konflikter hanteras, vem ska bestämma vad som är god status, vem ska vidta åtgärder och hur ska åtgärder fördelas? Kan vi nå en förbättrad vattenstatus även om MKN inte har någon rättslig effekt? Finns det belegg för att verksamhetsutövare, konsumenter och beslutsfattare frivilligt tar på sig kostnader och arbete för att förbättra vattenkvalitet? Var några av de frågor som diskuteras under eftermiddagen, i Kajutan ombord på Ostindiefararen.

En sammanhållen och hållbar vattenpolitik – hur styr vi för att åstadkomma effektiva åtgärder? Medverkande: Katarina Vrede, Ebba Willerström och Ulrika Siira, Miljömålsberedningen.

Miljömålsberedningen är en parlamentariskt sammansatt kommitté som har till uppgift att ta fram en strategi för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. Eller med andra ord, vilka åtgärder krävs för att de vattenrelaterade miljömålen ska nås?

Beredningen fick uppdraget i september 2012 och när arbetet är klart, i juni 2014, ska lämpliga etappmål, styrmedel och åtgärder föreslås. Syftet med djupdykningen var att få förslag från deltagarna att använda som inspel i arbetet med strategin.

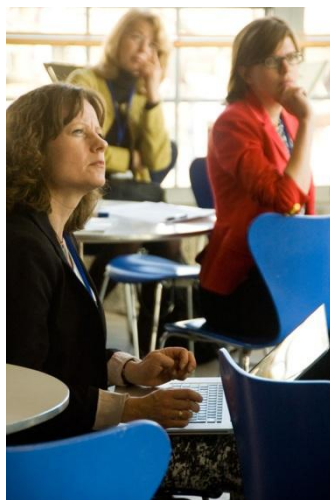

HELCOM, BSAP och Ministermötet i Köpenhamn i oktober 2013.

Medverkande: Anders Alm, Miljödepartementet.

Anders Alm, Sveriges chefsförhandlare i HELCOM berättade kort om HELCOMs bakgrund, sättet att arbeta med Baltic Sea Action Plan (BSAP) och förberedelserna inför det ministermöte som ska hållas i oktober 2013 i Köpenhamn. BSAP innehåller cirka 150 föreslagna åtgärder om övergödning, farliga ämnen, biologisk mångfald, och sjöfartens miljöproblem. Varje land har upprättat en nationell genomförandeplan (NIP). Miljöministermötet i Köpenhamn ska diskutera hur genomförandet av BSAP framskrider och se om man behöver vidta ytterligare insatser för att åtgärderna ska vara på plats 2016 och god miljöstatus ska kunna uppnås 2021. Revideringen av de så kallade utsläppsbestämmelserna, det vill säga hur mycket kväve och fosfor varje land ska få släppa ut till Östersjön är en viktig fråga som kommer upp i Köpenhamn. Under diskussionerna restes flera frågor om hur man ska kunna uppnå BSAPs målsättningar, samarbetet med Ryssland, kostnadseffektivitet, fiske, biogas, marint skräp etc. Det kommenterades också att HaV borde öka sina ansträngningar inom HELCOM-arbetet.

Ni hittar anteckningar från alla djupdykningspassen på vår hemsida;
www.havochvatten.se/havsochvattenforum

Save the date, 20-21 maj 2014

Självklart är vi nöjda; men tänk så mycket man lär sig under resans gång och idéerna inför nästa års forum ploppade upp redan när projektgruppen smet iväg och åt en mjukglass i solskenet medan personalen på Eriksbergs konferenscenter röjde och roddade om. Vi har tagit till vara all feedback och är mycket tacksamma att så många tog sig tid att komma med input. Vi vet nu att det var trångt mellan infotorgen, lite för korta, alternativt för få Djupdykningspass och att vi saknade representanter från näringen.

Vi tar med oss det i planeringen inför nästa år. Och nej, talarna kommer inte att få dricka bubbelvatten på flaska nästa år, men den vegetariska lunchen behåller vi och vem vet – det kanske till och med blir en paneldebatt nästa år. Vi kommer i alla fall att ägna oss åt frågor som är viktiga för HaVs arbete, men det som är viktigt för oss kan ju också vara viktiga för andra. Redan nu inventerar vi medarbetarnas behov och idéer på möjliga ämnen och aktuella frågor inför nästa år. Vi hoppas att dokumentationen, som nu är färdig hjälper till att sprida ryktet.

Havs- och vattenforum 2014 blir den 20-21 maj på Eriksberg i Göteborg. Välkomna då!

Och på tal om rykte; Psst @KarolinaArdesjo – skulle vi möjligtvis kunna få använda din tweet för marknadsföring?

Havs- och vattenforum 2013 dokumentation

Den 16 – 17 april 2013 samlade Havs- och vattenmyndigheten för första gången drygt 350 personer till Eriksberg för att under två intensiva dagar ta ett helhetsgrepp om havs- och vattenarbetet i Sverige inom de tre fokusområdena; minskad övergödning i Östersjön, Hållbart fiske och biologisk mångfald i rinnande vatten, och för att sätta de enskilda frågorna i ett större sammanhang. I Sverige har ingen annan konferens tagit ett så pass brett grepp om vattenfrågan.

Den här rapporten ger en kort sammanställning av forumet, mer dokumentation, bilder och bakgrundsmaterial finns på hemsidan www.havochvatten.se/havsochvattenforum.

